

До спеціалізованої вченої ради 27.855.03
Державного податкового університету
08205, Київська область, м. Ірпінь,
вул. Університетська, 31

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора юридичних наук, професора
Дрозд Валентини Георгіївни, на дисертацію Гука Тараса Ігоровича
«Проведення контролю за вчиненням злочину: національний досвід та
європейські стандарти», поданої на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний
процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова
діяльність**

Актуальність теми дослідження.

Вивчення представленого рукопису дисертаційного дослідження, автореферату Гука Тараса Ігоровича «Проведення контролю за вчиненням злочину: національний досвід та європейські стандарти», а також ознайомлення з науковими працями здобувача дає підстави стверджувати, що автором здійснено належний аналіз проблемних аспектів таких негласних слідчих (розшукових) дій, як контроль за вчиненням злочину.

Дисертація являє собою рукопис, який містить анотацію, вступ, три розділи, дев'ять підрозділів, висновки, список використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 195 сторінок, список використаних джерел становить 252 найменування та додатки.

Актуальність дослідження теми «Проведення контролю за вчиненням злочину: національний досвід та європейські стандарти» зумовлена зростанням значущості ефективних механізмів протидії злочинності в умовах глобалізації, розвитку технологій і змін у правозастосовній практиці. У сучасному світі правові системи різних країн зіштовхуються з викликами, пов'язаними з необхідністю забезпечення балансу між ефективністю правоохоронної діяльності та дотриманням прав і свобод людини.

Одним із ключових інструментів у цій сфері є контроль за вчиненням злочину, що включає комплекс заходів, спрямованих на запобігання, виявлення, розкриття та документування протиправної діяльності. Водночас процес проведення такого контролю повинен відповідати як національним законодавчим вимогам, так і міжнародним правовим стандартам, зокрема тим, що закріплені в практиці Європейського суду з прав людини та правових актах Європейського Союзу.

Особливої уваги потребує співвідношення між оперативно-розшуковими заходами, негласними слідчими (розшуковими) діями та

гарантіями захисту прав особи. Використання таких методів, як контрольована поставка, імітація злочинної діяльності, негласне спостереження та інші способи документування злочинів, викликає дискусію щодо меж допустимості державного втручання у сферу приватного життя. Саме тому дослідження питань правової регламентації, процедурних гарантій, міжнародного досвіду та особливостей імплементації європейських стандартів у національну практику є надзвичайно важливим.

Крім того, актуальність цієї теми посилюється необхідністю гармонізації українського законодавства з європейськими стандартами у зв'язку з євроінтеграційним курсом України. Вивчення досвіду європейських країн у сфері контролю за вчиненням злочину, аналіз правових позицій міжнародних судових інституцій, а також адаптація найкращих практик до національних умов сприятимуть підвищенню ефективності правоохоронної діяльності та зміцненню верховенства права.

Таким чином, дослідження питань проведення контролю за вчиненням злочину в контексті національного досвіду та європейських стандартів є важливим як з наукової, так і з практичної точки зору. Воно дозволяє не лише оцінити ефективність існуючих правових механізмів, а й розробити рекомендації щодо їх удосконалення з урахуванням міжнародних зобов'язань та правозахисних стандартів.

Викладені положення свідчать про актуальність та своєчасність обрання тематики дисертаційного дослідження та його практичну спрямованість в умовах сьогодення.

Дисертація виконана відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019); Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020); Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021); Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023); Стратегії комунікації з питань європейської інтеграції на період до 2026 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2022 року № 1155-р); рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23 червня 2023 року «Про прискорення судової реформи та подолання проявів корупції у системі правосуддя» (Указ Президента України від 30 червня 2023 року № 359/2023).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації та їх достовірність не викликає жодних заперечень.

Структурованість роботи характеризується класичністю форми, логічністю упорядкованості структурних елементів, послідовністю викладення матеріалу та відповідністю їх змістовному наповненню.

Дисертантом вдало й коректно сформульовано мету роботи, яка

полягає у комплексному дослідженні й аналізі національного досвіду проведення контролю за вчиненням злочину в Україні та порівнянні його з європейськими стандартами, визначеними в практиці Європейського суду з прав людини. Об'єкт і предмет дослідження визначені коректно.

Результати дисертаційного дослідження Гука Тараса Ігоровича є науково обґрунтованими, їх достовірність підтверджується правильно обраною методологією, а також репрезентативною емпіричною базою. Емпіричну базу дослідження становлять наукові публікації та дослідження українських і зарубіжних науковців з відповідної тематики, матеріали науково-практичних конференцій, журнали і періодичні видання; законодавчі й нормативно-правові акти органів державної влади України; практика Європейського суду з прав людини, рішення Конституційного Суду України, Вищого антикорупційного суду України, Верховного Суду, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ, місцевих та апеляційних судів України, міжнародні конвенції, ресурси мережі «Інтернет».

Перелік обраних для дослідження питань, змістовне описання в авторефераті та дисертації дає в цілому можливість встановити сутність і значення вивчених проблем та вказує на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації підтверджується й вдалістю обрання методологічної бази. Зі змісту роботи вбачається, що дисертант дотримується обраної методології. Використані при написанні дисертації методи дали можливість сформулювати наукові положення та одержати результати, що в сукупності спрямовані на вирішення важливого наукового завдання в галузі кримінального права та кримінологічної діяльності.

Наукова новизна положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Проведений аналіз запропонованої роботи свідчить про те, що в результаті проведеного дисертаційного дослідження автору удалося вирішити поставлені завдання та сформулювати нові наукові положення, висновки і пропозиції, що мають важливе теоретичне та практичне значення.

Заслуговує на увагу представлена автором концепція категорії «непряма провокація злочину», під якою пропонується розглядати залучення особи до вчинення кримінального правопорушення через провокаційні дії поліції, спрямовані на іншого учасника, який взаємодіє із залученою особою.

Ключовими елементами зазначеної концепції є: 1) створення обставин, сприяючих вчиненню злочину: непряма провокація не вимагає від провокатора прямого вербального або фізичного впливу на особу. Натомість вона охоплює створення таких умов або середовища, в якому особа самостійно приймає рішення вчинити злочин; 2) особлива роль державних агентів або залучених осіб: непряма провокація може здійснюватися через дії

чи бездіяльність агентів держави або осіб, які співпрацюють з правоохоронними органами. Вони можуть створювати певний контекст, що штовхає особу до злочину, наприклад через тривалі переговори, що схиляють особу до кримінальної поведінки (ненадання адекватної альтернативи виходу із складної ситуації, крім вчинення злочину, використання вразливості або залежності особи, що стають ключовими чинниками впливу на рішення про вчинення злочину); 3) використання маніпулятивної стратегії в ситуації, коли агенти держави або залучені ними особи контролюють доступ до інформації, ресурсів: створення відчуття уявної загрози та впевненості в потребі у вчиненні злочину для її відвернення тощо..

Досить цікавим є аналіз проблеми використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у формі контролю за вчиненням злочину. Автором зазначено, що проблеми використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у формі контролю за вчиненням злочину є сукупністю юридичних, процесуальних та етичних викликів, які виникають під час збору, фіксації, збереження та подальшого використання доказів, отриманих у процесі проведення цієї процесуальної дії, що мають наслідком їх дискредитацію та загрозу визнання недопустимими судом.

Визначено поняття «дискредитація доказів, отриманих у процесі контролю за вчиненням злочину», яке означає проведення цього виду негласних слідчих (розшукових) дій з такими порушеннями, які викликають сумніви щодо достовірності або допустимості зібраних доказів. Це зі свого боку створює ризик того, що суд може визнати їх неналежними.

Науковий стиль викладення тексту роботи та її оформлення не викликають зауважень. Дисертація у цілому є свідченням вільної орієнтації автора у галузі кримінального процесуального права, обізнаності у науковій літературі, судовій практиці, а також законодавстві, що має безпосереднє відношення до тематики дослідження.

За змістом, формою та об'ємом вказані напрацювання повною мірою відповідають вимогам МОН, які висуваються до праць такого ґатунку та відображають змістовні положення отриманих результатів.

У цілому, аналізуючи зміст дисертації, наукові праці, опубліковані за темою дослідження, використані джерела, ступінь обґрунтованості отриманих результатів, дозволяє стверджувати, що рецензована робота Гука Тараса Ігоровича є кваліфікаційною науковою працею, що виконана особисто, у якій автору удалось досягти поставленої мети.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані та аргументовані у дисертації теоретичні положення, висновки і пропозиції можуть бути використані та впроваджені у: науково-дослідній сфері – для подальших науково-дослідних розробок в галузі кримінального процесуального права, у практиці – для удосконалення процедури проведення негласних слідчих (розшукових) дій з більш коректним дотриманням основоположних прав людини, що забезпечить ефективність досудового слідства та гарантує допустимість, належність і

достовірність отриманих доказів.

Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, відсутність академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Наукові результати дисертації Гука Тараса Ігоровича достатньо апробовані. Основні положення висвітлені у 8 наукових публікаціях, серед яких 4 статті, опубліковані в юридичних фахових виданнях України, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України, 1 – в іноземному фаховому виданні, та 3 тези доповідей, опубліковані в збірниках матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій. Основні положення дисертації обговорювалися на кафедрі кримінального права та процесу Державного податкового університету. Це дозволяє констатувати, що презентовані наукові праці є достатніми для наукового обґрунтування запропонованих автором положень як нових, висвітленні окреслених наукових проблем та формулюванні шляхів їх логічного вирішення.

Дисертаційне дослідження, текст наукових публікацій є результатом самостійної діяльності дисертанта та не містить ознак будь-якого різновиду академічного плагіату. Використані ідеї, результати інших авторів мають відповідне посилання на їх джерело.

Структура автореферату повністю відповідає структурі тексту дисертації, його зміст відображає основні положення та результати, які викладені у дисертації.

Зміст дисертації відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності, робота пройшла належну апробацію.

Дисертація є самостійною, завершеною роботою. Дослідження підготовлено зрозумілою, юридично і літературно грамотною мовою.

Оформлення дисертаційної роботи здійснено відповідно до встановлених вимог і стандартів.

Проведений аналіз змісту дисертаційного дослідження дає можливість засвідчити, що дисертація Гука Тараса Ігоровича на тему: «Проведення контролю за вчиненням злочину: національний досвід та європейські стандарти» є самостійним монографічним науковим дослідженням з актуальної для науки та практики теми, що містить нові наукові положення й науково-обґрунтовані результати, які розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для науки кримінального процесуального права, а її науковий рівень не викликає жодних заперечень.

Проте, наголошуючи на позитивних аспектах дослідження, не можна залишити поза увагою певні зауваження та дискусійні моменти, які потребують додаткової аргументації чи роз'яснення автором під час публічного захисту.

Як і будь-яке наукове дослідження дисертаційне дослідження від творчого задуму до кінцевого оформлення має відповідати встановленим вимогам. Підтверджуючи актуальність обраної теми, належний ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, їх достовірність та новизну,

водночас зауважимо, що у роботі зустрічаються окремі положення, які мають певну некоректність.

По-перше, з урахуванням аналізу практики Європейського суду з прав людини та доктринальних джерел дисертантом запропоновано критерії для оцінки непрямой провокації, які передбачають аналіз таких відповідних умов: передбачуваність взаємодії; контрольована поведінка; кваліфікація дій співучасників; самостійність мотивів; процесуальні гарантії; ступінь активності поліції; наявність альтернативних засобів. Запропоновані дисертантом критерії оцінки непрямой провокації загалом враховують ключові аспекти проблеми, проте їхня структура потребує певного уточнення. Деякі категорії, такі як «ступінь активності поліції» чи «кваліфікація дій співучасників», потребують чіткішого визначення для уникнення різночитань. Також варто більш детально обґрунтувати, чому саме ці вісім критеріїв є достатніми для всебічного аналізу непрямой провокації. Важливо, щоб вони не тільки відповідали практиці Європейського суду з прав людини, а й могли бути ефективно застосовані в конкретних правових ситуаціях. Додатковою перевагою було б проведення емпіричного аналізу на основі справ ЄСПЛ, що дозволило б оцінити практичну застосовність цих критеріїв.

По-друге, досліджуючи проблеми використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у формі контролю за вчиненням злочину, автор зазначає, що проблеми використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у формі контролю за вчиненням злочину є сукупністю юридичних, процесуальних та етичних викликів, які виникають у процесі збору, фіксації, збереження та подальшого використання доказів, отриманих під час проведення цієї процесуальної дії, що мають наслідком їх дискредитацію та загрозу визнання недопустимими судом.

Натомість, такі висновки формулюють проблеми використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у формі контролю за вчиненням злочину в дуже загальних термінах. Вказано, що ці проблеми є «сукупністю юридичних, процесуальних та етичних викликів», проте не розкрито, які саме юридичні чи процесуальні колізії є найбільш критичними. Таке формулювання залишає значний простір для інтерпретації та не дає чіткої наукової позиції.

По-третє, саме визначення категорії «дискредитація доказів» є суперечливим: дисертант визначає її як проведення НСРД із порушеннями, які викликають сумніви щодо достовірності або допустимості доказів. Однак саме поняття «дискредитація» передбачає цілеспрямовану дію або спробу поставити під сумнів достовірність інформації, тоді як у тексті йдеться про порушення, які можуть бути як умисними, так і випадковими. Така термінологічна плутанина може ускладнити практичне застосування результатів дослідження.

По-четверте, систематизуючи європейські стандарти проведення контролю за вчиненням злочину з урахуванням практики Європейського

суду з прав людини автор зазначив (серед інших) такі ключові принципи: 1) пропорційність – заходи проведення контролю за вчиненням злочину мають бути обмеженими лише тими діями, які є потрібними для досягнення законної мети, без провокації злочину та надмірного втручання в права й свободи особи; 2) закономірність – негласні слідчі (розшукові) дії повинні застосовуватися лише в тих випадках, коли інші, менш інвазивні методи розслідування є неефективними для досягнення цілей розслідування;

Тут варто відзначити, що принцип пропорційності в контексті контролю за злочином дійсно має ключове значення. Проте теза про відсутність провокації злочину є дискусійною. Європейський суд з прав людини неодноразово наголошував на розмежуванні допустимого оперативного контролю та провокації (справи *Teixeira de Castro v. Portugal*, *Ramanauskas v. Lithuania*). Однак дисертант не пояснює, як саме встановлюється ця межа.

Також, як принцип зазначено «закономірність», але, якщо, наприклад, принцип «законності» є загальновизнаним, то поняття «закономірність» не є стандартним юридичним терміном у цьому контексті. Його можна було б замінити, наприклад, на «необхідність» або «обґрунтованість», що точніше відображало б зміст.

Проте, висловлені пропозиції та зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої роботи, оскільки більшість із них, як правило, не торкаються основних концептуальних положень дисертації, мають виключно рекомендаційний характер та можуть бути враховані автором у подальших наукових дослідженнях.

Вищевикладене дає підстави зробити висновок, що дисертаційне дослідження Гука Тараса Ігоровича «Проведення контролю за вчиненням злочину: національний досвід та європейські стандарти» є самостійною завершеною кваліфікованою монографічною науковою роботою, яка містить нові науково обґрунтовані результати в галузі кримінального процесуального права, що вирішують проблему та мають істотне науково-теоретичне та практичне значення. Автореферат за своїм змістом ідентичний основним положенням дисертації та відображає зміст, основні положення, висновки та пропозиції, які сформульовані в роботі. Наукові праці повною мірою розкривають основний зміст роботи.

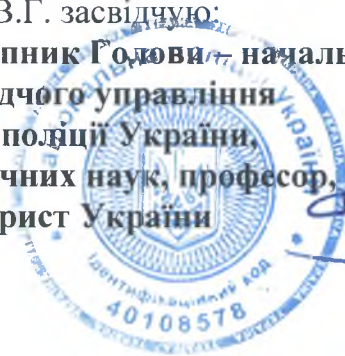
Дисертаційне дослідження Гука Тараса Ігоровича «Проведення контролю за вчиненням злочину: національний досвід та європейські стандарти» за своєю актуальністю, науковою новизною, обґрунтованістю та достовірністю отриманих результатів, їх теоретичним рівнем та практичною корисністю, повністю відповідає вимогам, які встановлені до кандидатських дисертацій, зокрема п.п. 9, 11, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами), вимогам, які висуваються до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12 січня

2017 року № 40 (зі змінами), а її автор за результатами прилюдного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

**Офіційний опонент –
начальник консультативно-контрольного
відділу Департаменту забезпечення діяльності
Голови Національної поліції України,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України**

Валентина ДРОЗД

Підпис Дрозд В.Г. засвідчую:
**Перший заступник Голови / – начальник
Головного слідчого управління
Національної поліції України,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України**

Максим ЦУЦКІРІДЗЕ